

DE PLATE v.z.w.

TIJDSCHRIFT VAN DE OOSTENDSE HEEMKRING "DE PLATE"

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming.

Aangesloten bij de KULTURELE RAAD OOSTENDE en het WESTVLAAMS VERBOND VAN KRINGEN VOOR HEEMKUNDE.

Statuten gepubliceerd in de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en gewijzigd volgens de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 15 mei 1975 nr. 3394 en nr. 3395, de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 4 december 1986 nr. 31023 en de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 5 oktober 1989 nr. N 13422.

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen.

JAARGANG 21

Nr. 4

MAAND april 1992

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

A. VAN ISEGHEM
Ijzerstraat 1
8400 OOSTENDE

PENNINGMEESTER

J.P. FALISE
H. Serruyslaan 78/19
8400 OOSTENDE

SECRETARIS

J.B. DREESEN
Rode Kruisstraat 4
8400 OOSTENDE

REKENING

750-9109554-54 of
000-0788241-19

IN DIT NUMMER

- blz. 99 : J.B. DREESEN : De grenzen van 's Heerwoutermansambacht.
blz. 104 : S. IPPEL : Leden van de Cartouchebende en Oostende.
blz. 105 : R. OUVRY : Koninklijke Jacht Club Oostende.
blz. 107 : D. FARASYN : Wat steekt er onder het E. Feysplein ?
blz. 109 : I. VAN HYFTE : Het stadsbestuur raakt betrokken bij een loonconflict (1905).
blz. 112 : D. DESCHACHT : De fotografie te Oostende tot 1914.
blz. 113 : N. HOSTYN : De galerij "Studio" : bloeiende kunstgalerie te Oostende tijdens het interbellum (1).
blz. 116 : Aanwinsten en schenkingen 1992.

TEKST OVERNAME STEEDS TOEGELATEN MITS BRONOPGAVE

Ingezonden stukken mogen nog NIET gepubliceerd zijn

De auteurs worden er attent op gemaakt dat bij elke bijdrage een bronvermelding hoort

APRIL - ACTIVITEIT - Avondvoordracht

De Oostendse Heemkring "De Plate" heeft de eer en het genoegen zijn leden en andere belangstellenden uit te nodigen tot een avondvoordracht met dia's en documentatiemateriaal die doorgaat op

donderdag 30 april 1992 om 20u30

in de Conferentiezaal van de V.V.F. Oostende, Dr. Colensstraat 6.

Het onderwerp : BUNKERS EN VERSTERKINGEN ROND OOSTENDE

De spreker : de heer Alain VAN GEETERUYEN, deskundige op het gebied van militaire bouwwerken uit W.O. II.

Bunkers en versterkingen in en rond Oostende zijn in feite maar een klein onderdeel van het geheel dat de ganse Atlantische kust bestreekt. Ze zijn wel zeer belangrijk voor zover ze nog zichtbare getuigen zijn van een woelige periode.

De heer VAN GEETERUYEN, restauranthouder in Knokke-Heist, heeft al sedert jaren een zeer grote belangstelling voor alle militaire bouwwerken aan onze kust. Gelijk anderen postzegels of prentkaarten verzamelen verzamelt en bestudeert hij gegevens over militaire versterkingen.

Vanavond brengt hij ons iets over de geplande Belgische bunkers van 1940 rondom de stad Oostende, in het kader van zijn verdediging t.o.v. buurlanden. De Franse doortocht en verdediging in 1940. De Duitse bezetting en de opbouw van de Atlantic-wall waaronder de organisatie van de kustverdediging, de opbouw van de bunkers en hun types, specifieke steunpunten rond Oostende (Bredene tot Middelkerke). De S-boten te Oostende. Operatie Zeeleeuw (kleine toelichting betreffende de rol van Oostende in deze operatie. En wat is er nog te zien ? (ZEER VEEL) : steunpunt Hundius (Oostelijke kant haven), domein Prins Karel (steunpunt Salswedel neu), steunpunt Stene, steunpunt vliegveld.

U merkt het reeds. Weer een van die onderwerpen waar een massa Oostende en W.O. II-fans een flink stuk genoegen aan zullen beleven. Zoals steeds is de toegang vrij en kosteloos ook voor niet-leden. Men zegge het voort en wij rekenen op Uw aanwezigheid.

J.B. DREESEN

PASSIESPEL 1991 te OUDENBURG

Op Goede Vrijdag 17 april 1992 wordt om 20u30 in het rustieke kader van het abdijdomein van Oudenburg voor de vierde maal een PASSIESPEL opgevoerd. Het scenario werd volledig vernieuwd en gaat nu letterlijk op de bijbel terug. Aan de hand van deze tekst wordt het spel gerealiseerd. Ook regie, decor, rekvisieten en kostuums werden grondig vernieuwd. En in het historisch kader van het abdijdomein zal dit alles beter tot uiting komen. Samen met een aangepaste belichting en een sfeervolle muziek groeit deze nieuwe editie zeker uit tot een grootse religieuze en culturele manifestatie.

De algemene leiding berust bij Jean Luc MEULEMEESTER.

Inlichtingen : Dienst voor Cultuur en Toerisme
Brugsesteenweg 109 - 8460 Oudenburg
Tel. : 059/26.88.91.

DE GRENZEN VAN 'S HEERWOUTERMANSAMBACHT

door J.B. DREESEN

Bij de beschrijving van 's Heerwoutermansambacht gaat men meestal uit van de toestand na het beleg van Oostende (1601-1604). Deze voorstelling heeft echter als groot nadeel dat ze historisch onjuist is.

De eerste vermeldingen van 's Heerwoutermansambacht dateren van mei 1250. Twee teksten refereren hiernaar (1).

"Infra officia domini Woutermanni, Camerari vel domini de Ghistella" en "in officio domini Woutermanni de Gandavo, militis". (binnen het ambacht van heer Wouterman, Camerlinck... de heer van Gistel) en (in het ambacht van de heer Wouterman van Gent, ridder).

Waarom het ambacht naar Wouterman genoemd werd vernemen we uit een overeenkomst die Margareta, graven van Vlaanderen en Henegouwen, in 1266 sloot met "WATERMAN DE GANT, CHEVALIER" betreffende.... "dendroit les droitures ke li devant dis chevalier avoir a Ostende, ancois ke la ville fust franchise et mise en loi" (de rechten die voornoemd ridder over Oostende had voor dat deze laatste tot stad verheven werd)... (2).

Hieruit blijkt duidelijk dat Wouterman van Gent zekere rechten had over Oostende voor deze laatste een stedelijk statuut kreeg. Meteen is dit een aanduiding dat Oostende, geënclaveerd in een gebied dat in het Oud Regime Woutermansambacht genoemd werd, voordien tot het rechtsgebied van Wouterman van Gent behoorde. Voor een reden die ons voorlopig ontgaat werd deze overeenkomst op 29 juni 1270 hernieuwd (3). Het is de, tot nog toe oudst gekende grenscorrectie van 's Heerwoutermansambacht. Het ambacht bleef in handen van de WOUTERMANSSEN tot in 1494.

Voor een beter begrip van de evolutie is een overzicht van de verschillende heren van dit ambacht van nut.

Wij beginnen bij WOUTERMAN van GENT die we gemakshalve WOUTERMAN I zullen noemen. Hij was een zoon van de burggraaf ZEGER II van Gent. Hij wordt voor het eerst vermeld in 1214 en verdwijnt uit de bronnen na 1261. In juni 1229 draagt hij voor het eerst de bijnaam MAN. Gevoegd wij WOUTER, zijn echte voornaam, gaf dit de eigenaardige vorm WOUTERMAN.

Hij verschijnt in het Brugse Vrije in 1226 en heeft daar vaste voet gevat. Zijn naam werd zelfs gegeven aan het ambacht waarvan hij, en later zijn afstammelingen, SCHOUT en WOUTERSCHOUT zijn (4). Voor 1300 was dit in het Brugse Vrije uitzonderlijk. Van de 35 ambachten waren er 33 genoemd naar een parochie die er deel van uitmaakte en slechts twee droegen de naam van een hoog hofambtenaar; van Camerlinck en van Wouterman van Gent.

WOUTERMAN II is vrij goed gekend. Vermoedelijk de zoon van Wouterman I was hij schepen van het Brugse Vrije van 1265 tot 1274 en ook schout en waterschout van 's Heerwoutermansambacht. Op grond van deze functie kan "Waterman de Gant, chevalier" in 1266 en 1270 schadevergoeding vragen voor het verlies dat hij leed door de oprichting van de stad Oostende. Zijn naam komt voor als medeondertekenaar van zeer veel acten uit die periode (5).

WOUTERMAN III, vermoedelijk zoon van II, wordt vermeld in het akkoord tussen de stad Oostende en 's Heerwoutermansambacht voor

het uitdiepen en verbreden van de eerste Oostendse Watergang (6). WOUTERMAN IV, vermoedelijk zoon van III, kennen we uit het oudst bekende register van de grafelijke Burg van Brugge en dat dateert uit circa 1330 (7).

WOUTERMAN V, vermoedelijk zoon van IV, komt voor in het register grafelijke lenen van 1365 (8).

WOUTERMAN VI, zoon van V, werd als "Wouterman van Ghent, de jonghe" boven de naam van Wouterman V ingevoegd in het register grafelijke lenen van 1365 (9).

WOUTERMAN VII, vermoedelijk zoon van VI, komt voor in het Leenregister van 1435 (10).

WOUTERMAN VIII, vermoedelijk zoon van VII, staat geboekt in het register van 1468. Het leengoed bevat nog steeds dezelfde delen als in 1435 (11).

WOUTERMAN VIII heeft enkele jaren na 1468 zijn leen verkocht. Het register boekt als opvolger "DIERIC VAN HALEWYN per coop". Maar een familielid van Wouterman van Gent kon zijn rechten als erfgenaam doen gelden en het leengoed in zijn bezit krijgen. Dit was enen "JAN VAN GHENT by NAERHEDE" (Naerhede = het aan iemand verwant zijn, vandaar het uit bloedverwantschap voortvloeiende recht van naasting). JAN VAN GENT overleed in 1494.

De volgende leenhouder was "PIETRE DE CRANE per mortem anno 1494" (12).

Hier eindigde dus het leenhouderschap van de WOUTERMANSEN van GENT over het 's Heerwoutermansambacht. Het ambacht zou zijn naam echter behouden tot aan de radicale hervormingen op het einde van de 18de eeuw.

De vraag die hier een antwoord moet krijgen is die van de grenzen van 's Heerwoutermansambacht voor het beleg van Oostende. Twee archiefstukken van voor het beleg geven ons hier een antwoord op.

Als eerste vernoemen we een kaart die oorspronkelijk in 1553 getekend werd, en vervolgens op 2 maart 1652, 17 mei 1720 en 4 januari 1766 gecopieerd werd door diverse landmeters die elkaar opgevolgd hadden. Deze kaart draagt als titel "De kaart van 's Heerwoutermansambacht met de speyen, sluizen en overdrachten" (13).

Hierop worden als grenzen aangegeven :

- aan de oostkant de Dijk van de Blankenbergse Watering.
- aan de zuidkant de Leet ofte Ieperleet.
- aan de westkant de Zideling (de latere Steense Dijk) die ter hoogte van PANNEVOXHOUCK in zuidwestelijke richting de parochie van Sinte Mariekerke gaat omvatten en voor dit laatste gedeelte de CLEENE SYDE WECHÉ wordt genoemd.
- aan de noordkant de Dijk van het Brugse Vrije.

Van deze eenvoudige, maar voor dit betoog belangrijke kaart drukken we hiernaast een copy af.

Als tweede referentie hebben wij de Ommeloper van 's Heerwoutermansambacht uit 1559. Deze volgt in zijn beschrijving nauwkeurig de grenzen aangegeven op de kaart van 1553. Deze Ommeloper deelt het Ambacht in 41 beginnen waaronder begrepen de Stede van Oostende (de Nieuwe Stad) als het 38ste begin. Over de oude stad wordt niet gesproken alhoewel ze nog bestond. Ze behoorde echter niet tot het rechtsgebied van het Vrije (14).

"De kaart van s'Heerwoutermansambacht
met speyen, sluizen en overdrachten"
oorspronkelijk 1553
gecopieerd 1652, 1720, 1766

OSTENDE

De havene

Cleene Keinjaert

Bredene

't Riethuis

Monnickxheule
brugge

Keinjaert we

Mariakerke

Cathelyne

Eenen
dyck
wech

Pann brouckxhoock

Zandvoorde

Stene

Haveloze spere

Panckbrugge

Vandenburgh

West

Oost

Snaeskerke

Langhe brugge

Snaeskerke

De kaart van s'Heerwoutermansambacht
met speyen, sluizen en overdrachten
oorspronkelijk 1553
gecopieerd 1652, 1720, 1766

De kaart van s'Heerwoutermansambacht
met speyen, sluizen en overdrachten
oorspronkelijk 1553
gecopieerd 1652, 1720, 1766

Volgens de kaart en de Ommeloper bevatte 's Heerwoutermansambacht de volgende parochies en delen van parochies :

- de parochie van Zandvoorde, volledig.
- de parochie van Sinte Katelijne-West, volledig.
- de parochie van Sinte Mariekerke, volledig.
- een deel van Bredene, Bredene Houck genaamd.
- een deel van Oudenburg, Oudenburg Houck genaamd.
- het gedeelte Nieuwe Stad Oostende.

Dr. WARLOP vermeld ook nog een deel van Ettelgem, maar daarvan is op de Ommeloper van 1559 niets van terug te vinden. Hij spreekt echter over de 13de eeuw. Op 3 eeuwen (1250-1559) kan veel gebeurd zijn (15).

Misschien kan een nog bestaand deel van een oudere Ommeloper van 's Heerwoutermansambacht uit 1473 (copy van 1575) dit bevestigen. Deze Ommeloper bevat enkel de beschrijving van de 14 eerste beginnen. We hadden echter nog geen gelegenheid hem te onderzoeken (16).

Welke zijn nu de latere wijzigingen die 's Heerwoutermansambacht onderging ?

Over de afsplitsing van Oostende (Oude Stad) omstreeks 1265 spraken we reeds.

Na het beleg van 1604 werd de grens tussen Oostende (Nieuwe Stad) en het Brugse Vrije herzien en verlegd tot ter hoogte van het huidige Hazegras.

Bij de heraanleg of versterking van de Steense Dijk omstreeks 1608 werden het 29ste en 30ste begin van Sinte Katelyne-West en het 31ste begin van Sinte Mariekerke (alles dat west van de Steense Dijk lag) bij Camerlinckxambacht gevoegd (17).

Op welke basis dit gebeurde kunnen we enkel maar gissen. Heeft het te maken met het feit dat de erfopvolging van de Woutermansen in 1494 stopte ? Was het omdat het gebied ten oosten van de Steense Dijk nog 150 jaar schorre zou blijven ? Voorlopig moeten we het antwoord schuldig blijven.

Het 29ste en het 30ste begin werden bij Stene gevoegd. Door deze gebiedsuitbreiding reikte Stene vanaf dat ogenblik tot aan het Terstreepvlietken (latere Albertgeleed, iets ten zuiden van wat nu de Nieuwpoortsesteenweg is).

Van belang was ook een beslissing die bisschop CAIMO van Brugge in 1761 nam als gevolg van de indijking van de Sint Catharinapolder omstreeks 1750.

De ingedijkte polder geraakte geleidelijk aan bevolkt en had parochiale zorgen nodig. De bisschop ordonneerde dat de communicanten zuid van wat de huidige Leffingestraat is bediend moesten worden door de pastoor van Stene en die aan de noordkant door de pastoor van Mariakerke.

In 1764 ordonneerde hij dat de tiendeheffers van gezeide parochies (de abdijen van Vicogne en St Rikiers) 18 ponden aan de twee pastoors moesten betalen, 8 pond aan de pastoor van Mariakerke en 10 pond aan de pastoor van Stene. Vicogne droeg hiervoor 2/3 bij en St Rikiers 1/3.

Het besluit van 1761 voorzag ook nog dat de pastoor van Stene de Zandvoortse parochianen noord van de Gauwelozekeek moest bedienen. Hier was Oudenburg tiendeheffer en zij moesten jaarlijks 36 gulden courant betalen aan de pastoor van Stene. Groeide het

aantal aan tot 50 dan moesten er 50 gulden betaald worden. Verder waren er nog enkele woonsten die tot de parochie van Bredene behoorden. Die werden ook door de pastoor van Stene bediend. Maar een paar jaar later kloeg hij over het feit dat hij voor deze prestatie nog niet betaald was geworden (door de abdijen van Vicogne en St. Rikiers).

Voorts bezaten de pastoors van Stene en Mariakerke de helft van de inkomsten van de "gestrueerde" kerk van Sinte-Katelyne West. In 1780 kreeg iedere pastoor 16 ponden van de tiendeheffers (18). Op deze wijze kreeg Stene vat op een deel van 's Heerwoutermansambacht, ambacht waartoe het nooit behoord had.

Anderzijds breidde Mariakerke zijn grondgebied uit tot aan de huidige Rogierlaan.

Uit het voorgaande blijkt dat 's Heerwoutermansambacht er voor het beleg anders uitzag dan erna en dat het grootste gedeelte van Sinte-Katelyne West na 1761 werd ingepalmd door Stene en Mariakerke.

Dit is de bedoeling van deze bijdrage.

Bronnen

1. R.A. Brugge. Oorkonde blauw nr. 7.113 en aanwinsten nr. 250/3.
2. A. Rekenkamer Rijsel. 1ste Cart. Vlaanderen. Serie 1.56 stuk nr. 86.
3. A. Rekenkamer Rijsel. 1ste Cart. Vlaanderen. Serie 1.561 stuk nr. 103.
4. Dr. E. WARLOP. De Vlaamse Adel. 1968 II. blz. 240 over Wouterman.
5. R.A. Brugge. Diverse oorkonden in de reeks blauw.
6. M. COORNAERT. Een bijdrage tot de Historische Geografie van het Westvrije. In Westvl. Archeologica nr. 1/1985. blz. 7.
8. ibid.
9. ibid.
10. ibid.
11. ibid. blz. 8.
12. ibid.
13. R.A. Brugge. Kaarten en plannen nr. 488.
14. R.A. Brugge. Watering Blankenberge. nr. 516 en 517.
15. Dr. E. WARLOP. De Vlaamse Adel. 1968 II. blz. 241.
16. R.A. Brugge. Acquisities 20 (5.984).
17. R.A. Brugge. Omlopers Peper nr. 450.
18. Fragmenta. 3de jg., blz. 219 tot 221.

LET OP

Op de fotobladzijde staat vermeld "Oostende uit het oosten gezien - ca 1963". Dit moet zijn : ca 1965 !

Inderdaad : het Paviljoen Fabiola (duidelijk te zien rechts op de foto) van het Militair Hospitaal werd pas in 1965 ingehuldigd. In 1963 was men zover nog niet.

Let ook op de nog desolate Dr. Eduard Moreauxlaan.

LEDEN VAN DE CARTOUCHEBENDE EN OOSTENDE

Uit "Die Gesellschaft in Cartouches Leben"

vertaald door Simon IPPEL

Op 27 november 1721 stierf CARTOUCHE op de Place de Grève op het schavot te Parijs. Zijn twee luitenanten weken uit naar de Zuidelijke Nederlanden.

Wie waren deze twee luitenanten ? Hier volgt een verhaal waarin ook Oostende een klein rolletje krijgt en dat ons een beeld geeft uit die tijd.

De eerste luitenant was een zekere Valentijn COLENZ, zoon van een bankier uit Rijsel en reeds op zeer jeugdige leeftijd een gokker. Door de verkoop van schoolboeken en het bestellen van zijn vader verschaftte hij zich het nodige geld. Toen hij er voor bestraft werd sloeg hij zijn vader neer met een ijzeren staaf. Hij vluchtte en kwam als 14-jarige te Parijs aan waar hij lakei werd bij maarschalk DE VILLERS. Hij wist dienst vertrouwen te wekken, maar maakte daar misbruik van, versierde er de knappe dochter van de wasvrouw en stal voor haar kostbare japonnen uit de garderobe van de vrouw van de maarschalk. Wanneer hij ontdekte dat het meisje een andere verhouding had, bracht hij haar om het leven. Hij werd veroordeeld tot de galeien. Die stonden onder het bevel van graaf DE VINCENNES die bevriend was met zijn ouders. De graaf kreeg medelijden met de knaap en verkreeg een omzetting van de straf tot levenslange verbanning.

Door het overlijden van zijn vader komt COLENZ in het bezit van een rijke erfenis. Zijn moeder kan het voor mekaar brengen dat hij vrij komt. Hij moet echter in het huwelijk treden met de buitengewoon mooie dochter van een rijke zakenman uit Valenciennes, dit om zijn leven te beteren ? !

Samen met zijn echtgenote, Adriana VANDER BELLEN, trekt hij naar Parijs waar ze door hun losbandig leven het geld er door joegen. Ze zaten zelfs zo in de schulden dat hij naar Rijsel vluchtte en zijn vrouw achter liet in Parijs.

Zij wilde haar luxe leventje niet opgeven en wist van rijke vereerders geld af te troggelen. In een duel doodde een van haar aanbidders, een Duitse graaf, zijn mededinger, een Vlaamse markies. De graaf werd gevangen genomen en Adriana werd uit de stad verbannen.

Te Brussel aangekomen doet ze dienst als huishoudster van een rijke weduwnaar. Ze verleid er zijn jongste zoon en vlucht met hem, met meename van een grote som geld, naar Amsterdam waar ze een nieuwe zaak willen beginnen.

Adriana heeft echter andere plannen. Ze vermoordt de jonge man en vlucht met zijn geld naar Oostende. Hier leefde ze onder valse naam en op grote voet in één van de duurste hotels. Ze heeft vele avontuurtjes met ter plaatse verblijvende vreemdelingen en vergaarde alzo een flinke som geld. Als de grond onder haar voeten te warm geworden is reist ze af naar Bordeaux alwaar ze bestolen wordt door een van haar vriendjes. Blauw van de armoede ontmoet ze er Peter VANDER ECH.

Deze Peter VANDER ECH is de tweede luitenant van CARTOUCHE. Hij is de zoon van een chirurg. Op 17-jarige ouderdom vlucht hij op een geheimzinnige wijze uit zijn ouderlijke woonst en gaat naar

Parijs. Hij komt er bij dieven en zakkenrollers terecht en moet na betrapte te zijn, vluchten naar Bordeaux. Daar maakt hij kennis met de knappe Adriana VANDER BELLEN. In haar vond hij een handige medewerkster.

Te Parijs opent hij een antiquariaatzaak waar vele rijke bezoekers op geheimzinnige wijze verdwenen. Het verdacht koppel moest vluchten.

Op weg naar Oostende vermoorden zij in een herberg twee rijke Portugese kooplieden en maakten er een aanzienlijke som geld buit.

Terug in Parijs huurden ze een luxe woning en hielden er een rijtuig en enkele lakeien op na. Ze komen door hun verkwistingen spoedig terug op straat en komen zo in de bende van CARTOUCHE terecht. Onder de indruk van het optreden van Peter vertrouwde CARTOUCHE hem de leiding toe van de bende die in de Languedoc werkte.

CARTOUCHE werd gevangen genomen en stierf op het schavot, maar eerst verraadt hij nog diegenen die hij verdacht hem te hebben verraden. Daarbij zijn hoogwaardigheidsbekleders, leden van zijn bende, edelen, enz. in totaal een 300-tal personen. Peter en Valentijn vluchtten naar de Nederlanden.

Ze begingen een moord te Halle, bedreven er een diefstal en werden gevangen genomen te Maastricht alwaar ze, na geseling, levend werden geradbraakt op 27 juli 1724. Valentijn legde volledige bekentenis af van zijn misdaden, biechtte en kreeg de laatste sacramenten. Peter bleef volhouden dat hij onschuldig was en stierf onder het uiten van godslasteringen.

Adriana, het avontuurlijke leven moe, verliet haar Peter toen de grond te warm werd en zocht haar toevlucht in het Parijse klooster "Aux Magdalonettes" waar ze een godsvruchtig en voorbeeldig leven leidde tot aan haar dood.

KONINKLIJKE JACHT CLUB OOSTENDE

door Robert OUVRY

Op 11 augustus 1834 werd reeds een zeilwedstrijd ingericht vóór Oostende, ter gelegenheid van het bezoek van koning LEOPOLD I en zijn kersverse echtgenote LOUISE MARIE.

Daarna volgden enkele zeilwedstrijden met Engelse jachten, bij gebrek aan Belgische, of met visserssloepen.

Wij zouden geen echte Belgen zijn als er ter deze gelegenheid geen "sjhocheteit" zou gesticht worden. Op 16 april 1846, in het lokaal van de "Société Littéraire" staken enkele gemeenteraadsleden hun grijze koppen samen om de "Cercle des Régates" te stichten. Daarbij waren Jean BRASSEUR, Joseph de BONINGHE, Jacques SERRUYS en Jean Joseph VAN ISEGHEM. Zij riepen enkele oude zeerotten ter hulp, komende uit de rangen van onze Koninklijke Marine, waaronder François EYCKHOLT en François CLAEYS. Daarbij kwam nog een stel bankiers, rechters en diplomaten. Hun voorzitter werd Edouard BELLEROCHÉ die het selecte "Cercle du Phare" (zijn eigendom) koos als lokaal. De "Cercle du Phare" was gebouwd rond de voet van onze eerste vuurtoren, en werd in die tijd uitgebaat door de Brit James Lindsay FINCH (vader van kunstschilder Willy FINCH, 1854-1930). FINCH was een verwoed sportzeiler, die de Engelse traditie introduceerde in onze eerste Belgische jachtclub.

Het secretariaat van de "Cercle des Régates" en de "Cercle du Phare"

was gevestigd in een straatje gelegen in de verlenging van de Geneverbrug die de vesting met stad verbond. Deze kreeg daardoor de naam van "rue du Cercle" die ongelukkig vertaald werd in Cirkelstraat.

In 1853 veranderde de "Cercle des Régates" in "Yacht Club d'Ostende".

In 1873, toen de "Cercle du Phare" onteigend en afgebroken werd, kwam het secretariaat op de Vindictivekaai in "Het Hof van Commerce" waar ook de "Société Littéraire" zijn intrek had genomen en waarvan de leden altijd nauw verbonden bleven.

Meer en meer jachten werden gemeerd in het tweede dok en toen "Het Hof van Commerce" plaats moest ruimen voor het Onze Lieve Vrouwe College in 1787 kwam het secretariaat van de "Yacht Club d'Ostende" honderd meters verder in het "Hôtel de la Couronne".

Graaf Louis de HEMPTINNE werd op 26 februari 1903 de negende voorzitter van de "Yacht Club d'Ostende" benoemd en ondertekende reeds op 12 maart een conventie met graaf de SMET de NAEYER, toen minister van Openbare Werken, waarbij een nieuw clubhuis zou gebouwd worden in de nog te bouwen achterhaven.

Er werd gezocht naar een architect met aanzien en het lot viel op Georges HOBÉ, vriend en tijdgenoot van Victor HORTA. HOBÉ (1854-1936) genoot een zekere notoriteit als decorateur, door zijn tentoonstellingen in Parijs, Antwerpen en Brussel. Hij tekende de plannen van het museum van de dierentuin in Antwerpen en een deel van het koloniaal museum van Tervueren. Hij tekende ons clubhuis in Victoriaanse stijl met het interieur in zijn bekende "art-nouveau" stijl. Het blijft tot op heden het mooiste en degelijkste clubhuis van Europa.

Georges HOBÉ eindigde zijn loopbaan als gemeentelijke architect in De Panne waar hij een vijftigtal prachtige villa's tekende. Ik heb persoonlijk één van de laatste van deze pronkstukken zien sneuvelen onder de sloophammers van betonliefhebbers.

Het clubhuis werd ingehuldigd op 22 juli 1906 met receptie, banket en veel toespraken. Een deel werd betaald door de clubkas en het overige door de uitgave van aandelen van 100 ₣, waarvan koning LEOPOLD II een groot deel, discreet, voor zijn rekening nam.

Op 5 juli 1910 verleende koning ALBERT de titel van "Royal" aan de vereniging en de activiteiten werden vermenigvuldigd en uitgebreid met afdelingen van de "Royal Yacht Club d'Ostende" in Nieuwpoort, Blankenberge en Zeebrugge. Na Wereldoorlog II zochten al deze afdelingen hun onafhankelijkheid en zelfs enkele leden scheurden zich af om de "North Sea Yacht Club" te stichten in Oostende.

Het clubhuis leed praktisch geen schade op door de twee maal vier jaar bezetting van de Kriegsmarine, maar ontzettelijk veel meer door vier maand bezetting van onze Engelse bevrijders. Alles kwam in orde door een schadevergoeding van 27.490 ₣.

In 1974 veranderde de benaming van de vereniging in "Koninklijke Jacht Club Oostende".

In 1980 werd een aanvraag ingediend om in aanmerking te komen voor eventuele klassering. Het gebouw had misschien een klein kansje daartoe gehad, had het in Brugge gelegen.

Het bestuur twijfelt momenteel als het nuttig zou zijn verder te vechten voor het behoud van dit somptueuse erfdeel. Het wateroppervlak wordt steeds kleiner, gekneld als we zitten tussen de

Ro-Ro schepen van Sally-lijn en de baggerboten van De Cloedt. Wij genieten verder van het vuil afvalwater van de Brugse vaart of meters hoog schuimend water van de spuikom. Wij mogen echter niet aan de klaagmuur staan. Oostende heeft toch zestig jaar geleden een nieuwe vismijn gekregen. Indien er voor Oostende een kruimeltje zou afvallen van het geld dat in Antwerpen, Gent of Zeebrugge geïnvesteerd wordt, dan zou er misschien schot komen in het renovatieplan. Dit zou anderzijds betekenen dat er betere aanlegplaatsen komen voor onze jachten, maar spijtig genoeg ook, dat er een zoveelste doodvonnins getekend wordt voor een stukje Oostendse "Belle Époque".

Noot : Robert OUVRY is de vijftiende voorzitter van de Koninklijke Jacht Club Oostende

WAT STEEKT ER ONDER HET E. FEYSPLEIN ?

door Daniël FARASYN

Men is zinnens een ondergrondse parking aan te leggen onder het E. Feysplein. Bij velen reist de vraag op, wat zal men bij de uitvoering van deze werken in bodem en ondergrond aantreffen als resten uit het vroegere stadsbeeld ?

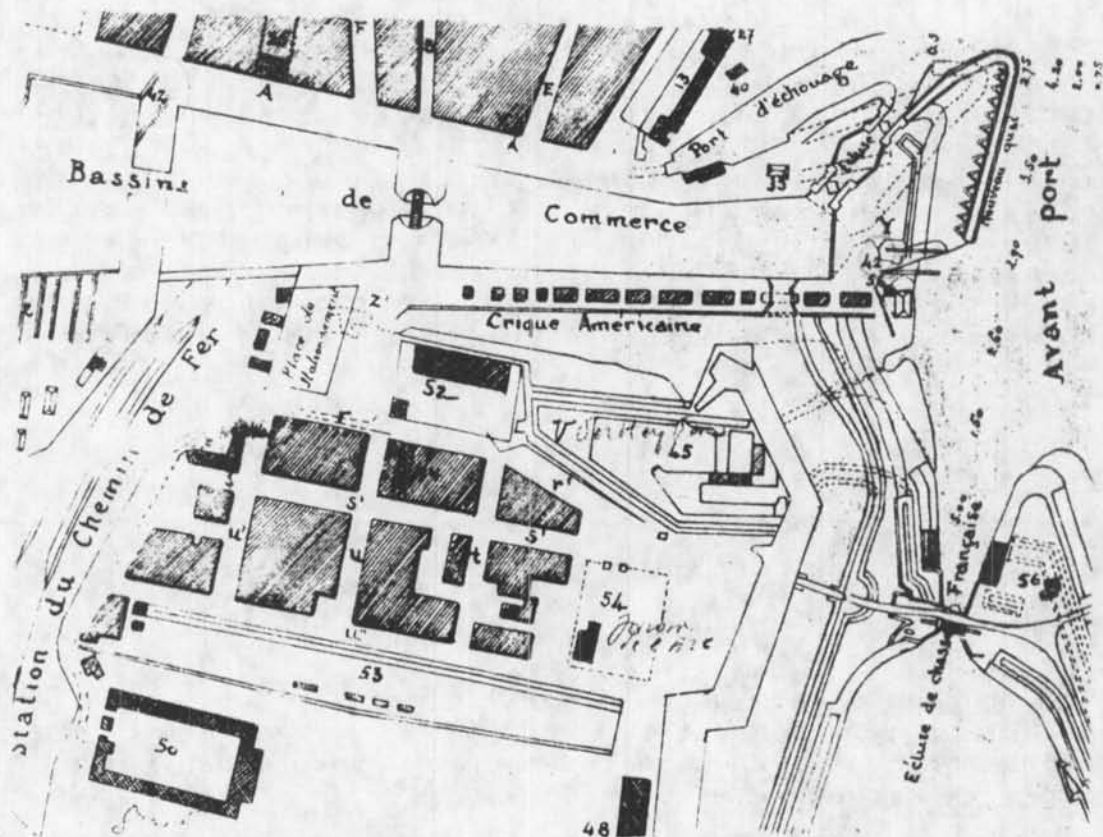
Wij zullen niet blijven stilstaan bij werken die sinds het midden van de 19de eeuw op dit plein werden uitgevoerd zoals de spoorverbinding tussen het Centraal Station en het Zeestation, de tijdelijke loods als "bureau des recettes" gebruikt vóór het in 1882 ingehuldigd Centraal Station, noch de groenzones op het plein aangelegd of de tramkotjes die er stonden vóór er moderne banen werden aangelegd.

Wij gaan wat verder in de tijd terug en maken hierbij gebruik van een stadsplan in 1839 opgemaakt door Ir. DEBROCK. Hierop zien wij onder letter Z met stippellijnen aangeduid de resten van het oude sas van de Sinte-Catharinekreek, sas dat in 1822-1823 werd opgedoekt om de "Nieuwe Markt", zo heette het E. Feysplein toen, wat te vergroten en de verbinding tussen de stad en het Hazegras te vergemakkelijken. De Amerikaanse kreek, bezuiden het eerste handelsdok bestond nog en werd met de toelating van de militaire overheid dd. 1865 in 1867-1869 gedempt, om er de spoorverbinding aan te leggen naar het Zeestation, dat in 1871 werd ingehuldigd.

In het Z.W. van de Amerikaanse kreek stond een langwerpig gebouw nr. 52 dat als Arsenaal werd gebruikt en waarvan men wel nog de fundaties bij de delfwerken van het E. Feysplein zal aantreffen.

Bij K.B. van 24 oktober 1819 besliste de Nederlandse regering "dat aldaer een arsenaal zal worden gebouwd tevens geschikt tot een militaire bakkerij en een magazijn van levensmiddelen tot welk laatste ondertusschen eenige percelen moeten worden onteigend nl. eene oude zoutkeet en twee woningen mitsgaders eenige armoedige huisjes gebouwd tegen de ringmuur van het oud arsenaal en een stuks gronds der stad zelve behoorende".

Hier uit kunnen wij afleiden dat er op die plaats een eerder klein arsenaal stond en tegen de ringmuur lopend in de naar het N. verlengde Fortuinstraat een tiental kleine huisjes waren gebouwd. Deze huisjes waren eigendom van Fr. DE BAL die ze zagezegd had opgekocht voor armen. Ze waren betrokken door DUPRÉ Ph., HANDSAEME Jn., KETELS

Jos., HANDSAEME Alb., We DEWITTE Jn., We DE CLERCK Pr., BRICE M., KOENRAAD Jeanne, DENTAND Fr., We BOURGOIS Jn., en BOUDE Nic.

Op de W. zijde van de Nieuwe Markt stonden de zoutkeet van Jacq. DE RIDDER, uitgebaat door Fr. COSYN en twee respectabele huizen nl. van BESCHEL Chr. en van MONTAIGNE. DESWELGH Luc had er nog een ommuurd terrein in zijn bezit.

Ondanks heel wat protest o.m. van de arme families werd alles gesloopt en bouwrijp gemaakt voor het optrekken van een nieuw Arsenaal en van een huis op de hoek van de Oesterbankstraat.

De aanbesteding voor deze nieuwbouw greep plaats op 21 juli 1820 (1).

Op zondag 26 maart 1865 brak rond 14u30 brand uit in het Arsenaal dat volledig in de vlammen opging, ondanks de snelle tussenkomst van het pompierskorps onder leiding van Pr. VAN HERCKE. Twee dagen later nog had men na te blussen te midden van rookwalmen om het brandende pek en teer te doven en de ontploffing van hier opgeslagen salpeter te voorkomen. Behalve de kapitein van wacht, die brandwonden opliep, werd gelukkig niemand gekwetst.

De aanbesteding voor de afbraak van het zwart geblakerde Arsenaal greep plaats op 6 april 1866. Dit werk werd voor de som van 6.300 Fr toevertrouwd aan dhr. TERMOTE, SEGAERT en LOONTIENS, die de klus in vier maanden tijd te klaren hadden.

Het hoekhuis aan de Oesterbankstraat werd in december 1867 gesloopt. Aldus ontstond er een groot plein dat "Plaine de l'Arsenal" werd genoemd.

Tijdens de Paasweek 1869 werd hier de eerste Hazegraskermis opgezet (2)

Behalve de hierboven opgesomde bouwresten zal men bij graafwerken stuiten op heel wat slib kleiachtig zand dat men bij het delven van de handelskommen hier heeft uitgekijpt om het laag gelegen

terrein van het Hazegras wat op te hogen.

De aanleg van een ondergrondse parking op het E. Feysplein was voor ons een gelegenheid om gegevens uit de vergeten geschiedenis van het Hazegras opnieuw op te rakelen.

(1) R.A. Brussel. Modern Archief, 1338.

(2) Stadsbibl. Oostende. Echo d'Ostende en Bulletin Commercial.

HET STADSBESTUUR RAAKT BETROKKEN BIJ EEN LOONCONFLICT (1905)

door Ivan VAN HYFTE

1. Een brief waar men niet aan kon voorbijgaan.

Het stoutmoedig afsmeaken van loonopslag of het schuchter protesteren tegen loonsvermindering zonder omhaal liep eind 19de eeuw doorgaans faliekant af.

Pas toen sloopstimmerlui niet enkel van één atelier maar op alle werven, alsook de smeden, ketelmakers, ijzerdraaiers, dokwerkers of zeilmakers elkaar zochten en vonden, waren de VAKVERENIGINGEN geboren.

In het Belgisch Staatsblad vinden we de statuten van onder andere "De Metaalbewerkersbond-Vakvereniging te Oostende" (8-12-1904 akt. nr. 673) en die van "De Christene Oostendsche Houtbewerkersbond (10-11-1905 akt. nr. 703). Niet alle vakverenigingen lieten hun statuten van staatswege goedkeuren. Hoe zwak hun positie ook nog was, bleek uit het feit dat ze tot 1905 nooit collectief hun eisen formuleerden.

De Oostendse gemeenteraad kreeg wel regelmatig aanvragen van afzonderlijke vakverenigingen om het minimumloon vast te bepalen bij het uitschrijven van een nieuwe lastenboek voor de vele stadswerken, maar tot dan toe had ze hierop nooit gereageerd.

Op 16-10-1905 schrijft een Komiteit der Oostendse Vakverenigingen een nieuwe brief i.v.m. lonen. Ze willen de gemeentebestuurders zelfs een handje toesteken want ze hebben zelf minima vooropgesteld op basis van de huisvesting en de steeds toenemende levensduurte. Aangezien het om een stelregel gaat, mogen wij veronderstellen dat de hiernavolgende pijnlijke cijfers niet altijd gehaald werden. De brief is dermate ook nog interessant omdat hij een BEROEPEN-forum van het proletariaat in een aristokratische badstad weergeeft.

"...Wij zijn tot den volgenden uitslag gekomen in het vaststellen der lonen onder de volgende categoriën der werklieden. (...) Slotmakers, 0,40 Fr, kachelsmeden 0,38 Fr, kachelsmeden-helpers 0,30 Fr. Loodgieters en zinkbewerkers 0,45 Fr, 10 % meer voor torenwerken. Galvaniseerders en nickleerders 0,55 Fr, monteerdere 0,45 Fr, ajusterders 0,42 Fr, ketelmakers 0,50 Fr, ketelkuischers 0,45 Fr. Gasbewerkers 0,35 Fr. Schrijnwerkers 0,38 Fr, timmermans 0,38 Fr, timmermans-machienbewerkers 0,50 Fr. Meubelmakers 0,40 Fr, plafonneerders 0,40 Fr, schilders 0,37 Fr, glazenmakers 0,40 Fr, metsers 0,40 Fr, metseldienders 0,32 Fr. Schalieliekkers 0,65 Fr (10 % meer voor gevaarlijke werken). Steenkappers 0,38 Fr, vloerbewerkers 0,36 Fr, aarde-werkers 0,40 Fr, voerlieden 0,32 Fr, kruiwagenvoerders 0,40 Fr, steenmortelbewerkers 0,40 Fr, afbrekers 0,36 Fr, baggeraars 0,47 Fr, behangers 0,36 Fr, beeldhouwers (brutsnijders) 0,45 Fr, beeldhouwers (steen) 1,00 Fr, ornamentmakers-plaastergieters 0,55 Fr, vormselmodelmakers 1,25 Fr.

Boekbinders 0,37 ₣, boekbinders-plooiers 0,15 ₣, letterzetters 0,40 ₣. Stukwerkers (1.000 vierkanten gedrukte kopij) 1,00 ₣, stukwerkers (1.000 vierkanten geschreven kopij) 1,10 ₣, machienzettters 0,60 ₣. Drukkers op een enkele pers 0,40 ₣, op een dubbele pers 0,45 ₣, op een pers met gewoon pedaal 0,25 ₣. Margeerders 0,22 ₣, steendrukkers 0,45 ₣, steenslijpers 0,27 ₣, scheepsbouwers 0,50 ₣, koperslagers en gieters 0,55 ₣...."

Aan die minima koppelden zij ook nog een aantal voorwaarden die moesten opgenomen worden in de aanbesteding. Stel hier tegenover de huidige modaliteiten van een hedendaags klassiek arbeidscontract en je merkt onmiddellijk wat voor lange weg de loonarbeid heeft afgelegd.

Zo wilden ze een afgevaardigde van het Schepencollege aanwezig zien op de uitbetaling van de lonen. De aannemers moesten in de ateliers op goed zichtbare plaatsen "plakschriften" aanbrengen met het minimumloon erop, gedurende de aanbesteding. Buitengewoon werk (zon- en feestdagen en vroeger dan zes of later dan negentien uur) zou moeten uitbetaald worden op basis van drie uur in plaats van twee.

Wekelijks moet de aanbesteder een register bijhouden met de naam, het loon en zijn handtekening als bewijs dat het vermelde loon effectief door hem zal uitbetaald worden. De patroons zijn maandelijks verplicht aan het Schepencollege de dagloonbladen voor te leggen. Een boete van 10 ₣ tot 100 ₣ wordt opgelegd bij inbreuk.

2. Jean Mollet, een koppige doorzetter.

Van katholieke strekking katholiek is deze schrijver in de gemeentelijke verslagen tussen 1908 en 1912 enkel en alleen terug te vinden in zijn talloze interpellaties over het arbeidsloon. Het is zowat zijn levenswerk geworden.

Zitting 22-9-1908. Drie jaar na de hoger aangehaalde brief bindt hij de kat de bel aan door te stellen dat er van stadswege nog altijd niets gedaan is om de lonen te verhogen en de werkvoorwaarden te verbeteren. Reeds 3 jaar stuurt de Oostendse drukkersbond verzoekschriften waar nooit een gevolg werd aangegeven.

De burgemeester belooft antwoord in de volgende zitting...

Zitting 13-10-1908. Burgemeester PIETERS maakt zich sterk, in het Frans, met erop te wijzen dat lang vóór het verzoekschrift van 16-10-1905 de minima in de lastenboeken genoteerd staan. Waarop MOLLET, in het Nederlands, replikeert "De werklieden in Oostende moeten toch niet minder verdienen dan andere plaatsen(...) Daarom juist die vastgestelde prijzen in de brief...".

Zitting 1-12-1908. Het arbeidersraadslid heeft zich gedocumenteerd : werklieden aan de stadsriolen ontvangen onrechtmatig 25, 27 à 30 centiemes per uur; nachtwakers die van 5 u 's avonds tot 7 u 's morgens werken, krijgen slechts 19 ct. Hij waarschuwt voor sociale onrust die kan uitbarsten en vraagt opnieuw de brief "rijpelijk te overwegen".

Burgemeester : "Je réunirai les renseignements pour la prochaine séance".

Zitting 22-12-1908. Schepen FERMON heeft Brussel, Antwerpen, Luik, Charleroi, Brugge en Mechelen aangeschreven hoe die steden het probleem hebben aangepakt. "Zodra wij alle inlichtingen bijeen verzameld hebben, zullen we ze onderzoeken in de commissie der werken...".

Zitting 9-1-1909. Geen tijd om een nieuwjaarsglas te heffen. Er staat teveel op de agenda. Niet alleen de 3 verzoekschriften van de lokale drukkers maar ook de fameuze brief van het Verbond der Oostendsche Vakverenigingen wordt - zoals MOLLET het gevraagd heeft - eindelijk (!) gerapporteerd.

Zitting 6-4-1909. "Het woord is aan de h. MOLLET voor zijn onder-vraging nopens het minimumloon in de aanbesteding van de nieuwe schietbaan" (voor het leger en de Burgerwacht). MOLLET komt ook terug op een niet gehouden afspraak om patroons en werknemers samen aan tafel te krijgen. De sociale bemiddelaar bij monde van FERRON wuift alle kritiek weg door te verwijzen naar de Commandant van de Genie te Oostende die zelf plans en bestekken heeft opgemaakt.

Even meent de schepen MOLLET te strikken door te vragen waarom hij dan niet reageerde in de commissies van Openbare Werken waarvan hij zelf lid is. "Door mijn bezigheden als werkman kan ik niet altijd aanwezig zijn" luidt gevat het antwoord. De stad heeft nog wat achter de hand. Er zal een lijst worden opgestuurd naar het Syndicaat en naar de Bond der Aannemers met het verzoek de minima van alle ambachten te willen bepalen.

Zitting 29-6-1909. "Mijnheer de Voorzitter, is er geen brief toegekomen vanwege de vakverenigingen nopens de minimumdaglonen!". "Wij hebben inderdaad een brief ontvangen en hebben hem aan het dossier toegevoegd. Ik heb u gevraagd te willen wachten tot we alle inlichtingen ontvangen hebben".

La discussion est close.

Zitting 26-10-1909. 24 raadsleden willen nu het maximum werkuren definitief vastleggen, wat de stadswerken betreft. VAN GRAEFSCHEPE, hierin gevolgd door dokter PLEYN, is van oordeel het werk te laten beginnen om 6 u 's morgens en te eindigen om 20 u (= 12 uur). Wie meer dan 12 uren werkt, krijgt een verhoging van 25 %...

MOLLET treedt die gedachte niet bij en vindt een 10 uren werkdag meer dan genoeg. Het werk zou degelijker zijn en de werkloosheid dalen, meent hij. De raad stemt tenslotte over VAN GRAEFSCHEPE's voorstel dat afgezwakt wordt : 25 % verhoging op meer dan 12 u werk tijdens de 6 zomermaanden en op meer dan 10 uur werk van oktober tot maart. 23 antwoorden ja, MOLLET stemt tegen !

Zitting van 22-2-1910. De loonkwestie wordt opengetrokken naar ALLE werklieden, ook zij die in dienst zijn van de stad (haven-dienst, ruimdienst, vismijn, pompiers, beplantingsdienst...). VAN GLABBEKE : "Dit zou een meeruitgave zijn van 12 à 15.000 fr per jaar". Burgemeester PIETERS : "Akkoord, maar heel eerst het nodige geld bijeen". MOLLET : " Ik stem pas in met de begroting als alle stadswerklui ook het minimum krijgen".

Zitting van 14-3-1911. MOLLET heeft horen zeggen dat de aannemer van de betalende jongensschool in de Ooststraat zijn metselaars niet wettelijk betaalt.

Zitting van 4-4-1911. MOLLET (nog over de Ooststraat) "Ik kan u verzekeren dat sommige metsers aan 35 en 37 ct. i.p.v. 42 ct. betaald worden". FERMON : "Ik ben op de werken geweest en ze waren allen tevreden". MOLLET : "Ze durven de waarheid niet zeggen uit vrees afgedankt te worden". FERMON : "Ze hebben niets te vrezen. Ze mogen me komen spreken op het stadhuis en zelfs in mijn huis.

Zitting van 25-4-1911. Aannemer SMIS-VALCKE reageert in een brief tegen de aantijgingen die MOLLET in plaatselijke kranten de wereld

instuurt i.v.m. de Ooststraat.

Zitting van 12-12-1911. Het Schepencollege had ondertussen gevolg gegeven aan een vraag van het verbond van Vakverenigingen i.v.m. verbetering van het minimumloon. MOLLET wil weten waarom de letterzetter- en de andere werkmensen geen verhoging gekregen hebben. Hij vindt het 2 maten en 2 gewichten. VAN GLABBEKE vindt dit heel normaal. De levering van drukwerk werd herzien en van die gelegenheid heeft men gebruik gemaakt om een verbetering aan te brengen.

Zitting van 21-5-1912. Belangrijke stap voorwaarts in de loonreglementering. Met 22 voor en 2 tegen (handelaar LAROYE en houthandelaar DEWEERT) stemt de Raad een hoger loonbarema voor zowel stads- werklieden als arbeiders die voor de stad werken.

Zitting van 27-8-1912. MOLLET blijft met argusogen de toepassing van de minima volgen. Zo heeft hij vastgesteld dat de aannemer voor de werken aan het Koninklijk Atheneum, VERKEMPINCK, de opgelegde daglonen in het kohier niet toepast.

* * *

Jean MOLLET verdwijnt na 1914 van het politiek toneel. Zijn geestesgenoten zullen het meemaken dat latere akkoorden ook niet zonder strijd tot stand zullen komen. Op 7 oktober 1919 weigerden de Oostendse loodgieterbazen meer dan 1,25 ₣ per uur te betalen voor een geschoold werkmans omdat er bij sommigen nog gewerkt werd voor 1 ₣ per uur, 11 uur daags !

Die laatsten waren misschien onze grootouders of overgrootouders.

DE FOTOGRAFIE TE OOSTENDE TOT 1914

Met de hiernavolgende beperkte gegevens wordt gepoogd een antwoord te geven op de vraag van A. VAN CAILLIE (De Plate, februari 1992) nopens een eventuele bestaande band tussen de families ASAERT en SIMON.

In de "Nouvel annuaire - livre d'adresses" A. STRACKÉ - 1902 staat op blz. 137, dat op het adres Kerkstraat 29 woonachtig zijn :

- ASAERT Jean, fotograaf
- SIMON L.

en wat zeker niet onbelangrijk is, was er een

- depot des machines à coudre "Singer".

Mijn inziens vond ASAERT in dit depot een geschikte plaats om er een handelszaak uit te baten.

SIMON L. (Ludovicus-Carolus-Benedictus) werd te Oostende geboren op 8 mei 1852 als zoon van Jacobus Josephys (42 j.) en Rosalia DECLERQ (36 j. - winkelierster). SIMON Louis was net als zijn vader steenhouwer van beroep.

Volgens het kiesregister van 1912/1913 leefde dezelfde SIMON Louis toen van zijn renten en werd hij op 9 mei 1911 afgeschreven voor rue G. Moreau 26 te Anderlecht.

De familie SIMON telde trouwens meerdere steenhouwers waarvan, toevallig of niet, er enkele woonden in de H. Serruyslaan, E. Beernaertstraat en Werfstraat. SIMON L. is volgens mij nooit fotograaf geweest, maar wetende dat een ganse huizenblok van de Werfstraat zou worden onteigend en gesloopt, heeft hij met de hulp van zijn medebewoner en fotograaf ASAERT-PIERLOOT, dit op de gevoelige plaat willen vastleggen en voor het nageslacht bewaren.

Daniël DESCHACHT

OOSTENDE UIT HET OOSTEN GEZIEN - ca 1963

1963

door Norbert HOSTYN

Tot aan de Eerste Wereldoorlog kende het artistiek Oostende slechts een uiterst gebrekkig tentoonstellingsleven. Dit stond sterk in tegenstelling tot steden als Antwerpen, Brugge, Brussel en Gent.

De enkele goed bedoelde initiatieven die in de jaren van de zogenaamde "Belle-Époque" genomen werden konden geen van allen lang standhouden.

Deze initiatieven waren achtereenvolgens :

1. De stichting van de "Cercle des Beaux-Arts d'Ostende" in januari 1894, onder impuls van ondermeer de kunstschilders James ENSOR, Emile SPILLIAERT, Henri PERMEKE en de architect Antoine DUJARDIN. Deze cercle richtte in 1894 en 1895 zomersalons in te Oostende, Daarna werd het initiatief stopgezet, o.a. wegens geldgebrek, en de cercle stierf een stille dood (1).
2. De stichting van "Ostende - Centre-d'Art", in de schoot van het Oostends Kursaal, en dit onder impuls van o.m. Georges MARQUET, Edmond PICARD, Geo DAVELUY e.a. De bedoeling was om via tal van concerten, theatervoorstellingen, boekenbeurzen, kunsttentoonstellingen en voordrachten, van Oostende werkelijk een kunst-centrum te maken. De kunstenaars Robert PICARD en Guillaume VAN STRYDONCK waren de comitéleden van de vereniging belast met de sectie kunsttentoonstellingen (1). In 1905, 1906 en 1907 richtten ze belangrijke kunsttentoonstellingen in in het Kursaal. Het puik van de toenmalige Belgische kunstenaarswereld deed eraan mee : CLAUDIUS, DE GROUX, DELVILLE, ENSOR, KHNOPFF, LAMBEAUX, LAERMANS, LEMMEN, OLEFFE, PERMEKE (vader en zoon), VAN STRYDONCK en vele anderen. Elk salon kreeg een royaal geïllustreerde catalogus mee.
3. De tentoonstellingen in het Museum voor Schone Kunsten in het Stadhuis. Deze bleven beperkt tot kleinere groepsalons n.a.v. Pasen, Pinksteren of Kerstmis en waren blijkbaar voorbehouden aan kunstschilder-conservator Henri PERMEKE en enkele van zijn vrienden-kunstenaars.
4. De stichting van de "Cercle Artistique d'Ostende", onder impuls van Jan DE CLERCK, in november 1908. Deze kring bracht de meer locale kunstenaars samen en had als één van de voornaamste doelstellingen door samenwerking, betere expositievoorwaarden af te dwingen in de stad, het Kursaal vooral. Waren lid : Jan en Oscar DE CLERCK, Louis en Pierre-Nicolas BOEL, Oscar CORNU, Maurice DESFORGES, Karel DE KESEL, Madeleine DE PAPE, Eugène-Achille GERBOSCH, Louis ROYON, Emile SPILLIAERT, Michel en Octave VAN CUYCK en ook nog Jef DE BRÖCK. Later kwamen daar nog heel wat anderen bij. De kring richtte ook voordrachtavonden in. Ze slaagden erin enkele tentoonstellingen op te zetten. De kwaliteit daarvan steeg met de jaren. Na 1918 zou de kring helaas nooit meer haar vooroorlogs élan terugvinden. Ze bleef actief tot in de vijftiger jaren maar was in feite onbeduidend.

* * *

Kunstenaars die individueel wensten te exposeren zagen zich genoodzaakt dit te doen in de hall van een of ander luxe-hotel : het

"Grand Hotel Fontaine" in de Langestraat, of de "Splendid" op de Zeedijk bijvoorbeeld. Heel uitzonderlijk kon dat in het Stadhuis. ENSOR b.v., had expositiemogelijkheden in het restaurant van het Kursaal in de tachtiger jaren, maar verkocht er niets.

Individueel exposeren was echter een relatief nieuw fenomeen dat pas na 1918 ten volle mode zou worden bij ons.

In het interbellum gebeurde dat dan in hotels, maar ook in lokalen van het dagblad "Le Carillon", in de "Cercle Littéraire d'Ostende" (Stadhuis), in het Kursaal (voor wie het zich kon permitteren) en, vooral, in de Galerij "STUDIO".

* * *

Wellicht was het in 1929 of kort daarvoor dat de Galerij "Studio" haar bestaan begon. De "Studio" was gelegen in het pand, Adolf Buylstraat 36 (2). Deze straat was toen reeds één van de drukste winkelstraten van de stad.

Eigenares van de galerij was de ongehuwde, kunstminnende middenstandsvrouw Blanche HERTOGE.

Blanche HERTOGE werd op 10 november 1884 te Brugge geboren als dochter van Désiré-Alphonse HERTOGE en Marie-Josèphe SPECKENS. Haar hoofdactiviteit was een kleinhandel in damesartikelen, vandaar haar bijnaam "Madame Pantalon".

Blanche had een zuster Clementina (° Brugge 11 augustus 1883) die gehuwd was met kunstschilder Armand DELWAIDE (° Brugge, 1887 - + Oostende, 1955 (3).

Blanche HERTOGE overleed in haar woning, Hendrik Serruyslaan 14a, op 5 december 1951 (4).

In zijn voorwoord tot de expositie "Marines" (Galerij "Studio", 2-21 juli 1931 roemde ENSOR Blanche HERTOGE aldus :

"Et je loue à bon escient toutes les qualités de Mlle Blanche Hertoge la directrice ardente et inlassable du "Studio" d'Ostende. L'aimable organisatrice donne son coeur, ses mains et son temps aux exposants; son studio est un endroit charmant, un refuge captivant, cher aux artistes de tous les temps".

De "Studio" was op de eerste plaats de galerij van James ENSOR, van wie Blanche HERTOGE een groot bewonderaarster was. Doorlopend waren er werken van de toen al oude meester tentoongesteld, tevens te koop gesteld.

ENSOR had er ook nog enkele individuele tentoonstellingen, en hij deed ook mee aan heel wat groepssalons rondom de meest uiteenlopende picturale thema's.

Voor vele catalogi-brochures van andere exposanten schreef hij voorwoordjes in zijn eigen, rijke, pittige schrijfstijl. Oudere Oostendenaars herinneren zich nog dat ENSOR heel vaak in de galerij zat, er "salon" hield als het ware.

* * *

Algauw vervulde de "Studio" zowat de rol van spil in het kunstleven van het tussenoerlogse Oostende : een rol die te vergelijken was met bijvoorbeeld die van de Galerijen "Boussoule" of "Manteau" respectievelijk te Antwerpen en te Brussel.

Aan de "Studio" was ook een soort kunstkring verbonden waartoe de meeste Oostendse kunstenaars behoorden, alsook een hele reeks

schilders die heel veel te Oostende kwamen : J. ENSOR, E.A. GERBOSCH, A. MOUCQUÉ, D. LEDEL, G. TEYGEMAN, J. RYCKOORT, D. THULLIEZ, A. SCHYRGENS, G. LEYS, E. WILKIN, A. CARROEN, A. DELWAIDE, L. DE SELLIERS e.v.a.

Men werd lid van de kunstkring "Studio" door het betalen van een jaarlijkse bijdrage. In 1936 bedroeg dit 50 ₣. Verder ontving de kring subsidie van de Stad Oostende. Uit brieven van het secretariaat van de kring, weten we dat dit in 1937 en 1938 telkens 2.000 ₣ was.

* * *

Naast Blanche HERTOGE is ook de figuur van Ernest DE TAYE (1890-1974) van groot belang in betrekking tot de "Studio". E. DE TAEYE, militair van beroep, was lange tijd secretaris van de kunstkring en was het raderwerk achter vele exposities.

Kunstschilder-criticus Antoine SCHYRGENS schreef als volgt over hem in zijn memoires :

"Le major De Taeye, alors commandant au 3e de Ligne, présidait aux destinées du Studio, qui connut sous son égide un essor nouveau, grâce aussi à l'impulsion donnée par Blanche Hertoge.

Il connaissait tous ces artistes qu'il rassemblait régulièrement par des expositions.

Il était le pilier contre lequel on s'appuyait et venaient se buter les petites controverses entre artistes, qui se dissipaient au contact de sa bienveillante autorité.

Les anciens de 14-18, lui disaient "Mon Commandant", ce qui marquait mieux encore l'aide bénévole qu'il apportait, à ceux qui furent de la grande épopée.

Mais le grand vent du large, cette vie de liberté et d'indépendance que nous vivions au bord de notre mer de Flandre, produisaient sur nos esprits si peu en révolte, les plus heureux effets.

Le major De Taeye, avait fini par se faire au comportement des artistes Ostendais, pas tellement différents des autres, si ce n'est par cet esprit frondeur, sans méchanceté et une obstination dans le travail, qui fut la qualité maîtresse de leur grand modèle, Ensor" (5).

DE TAEYE bleef verder tot het einde van zijn leven één van de culturele voortrekkers van de stad : als bestuurslid van de Kunst-academie, als medestichter en voorzitter van de Heemkring "De Plate", als lid van de postzegelkring, enz.

(1) N. HOSTYN, De Cercle des Beaux-Arts d'Ostende. Een Oostends kunstinitiatief uit de "Belle-Époque", in Ostendiana V, Oostende, 1986, p. 177 e.v.

(2) Momenteel de kledingszaak VANDAELE.

(3) cf. Nationaal Biografisch Woordenboek.

(4) In "De Zeewacht" en "Le Courrier du Littoral" vonden we korte, algemene necrologieën over haar terug.

(5) A. SCHYRGENS, Le monde inconnu des artistes, Dinant, 1975.

(vervolgt)